

СЕКЦІЯ № 5
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ
ТА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ЗАГАЛЬНОНАУКОВА СУТНІСТЬ МОДЕЛЮВАННЯ В СУДОВО-КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ЕКСПЕРТИЗАХ

Афонін Д.С., викладач кафедри криміналістики, судової медицини та психіатрії ОДУВС

Моделювання це метод пізнання світу, коли час або простір не дозволяють отримати відносну повну уяву про об'єкт або явище. Філософією, а безпосередньо матеріалістичною діалектикою моделювання розглядається як один із методів відображення та пізнання дійсності з метою розкриття закономірностей суспільства та природи. Враховуючи універсальність цього методу, його використовують багато природних та інших наук, таких як математика, фізика, хімія, логіка, біологія тощо.

Використання моделювання в юриспруденції взагалі та безпосередньо в розслідуванні кримінальних правопорушень також не нове та в ґносеологічному аспекті варто розглядати його як об'єктивний і закономірний процес подальшого розвитку методології права. Найбільше поширення цей метод отримав у сфері кримінального судочинства для вирішення різноманітних криміналістичних завдань [1].

Термін «модель» (від французького «modele», та від латинського «modulus» – мера) в криміналістиці та безпосередньо в судово-криміналістичних експертизах почав застосовуватись завдяки роботам І.М. Лузгіна та О.Р. Ратинова на початку 80-х років ХХ століття та отримав в подальшому поширення, в зв'язку з розвитком криміналістичної методології, а також за наступними причинами:

– встановлення можливостей використання ЕОМ у практиці боротьби зі злочинністю, тобто застосування математичного моделювання в криміналістиці;

– поява нових технічних засобів, що забезпечують високу точність копіювання доказової інформації об'єктів та повноту її переносу, а також матеріалізацію мисленевого образу зовнішності людини, що вимагало ґносеологічного пояснення закономірностей застосування цих засобів;

– дослідження пізнавальної цінності, а також доказового значення результатів нових слідчих дій або тактичних прийомів.

Над проблематикою використання методу моделювання в криміналістиці та в судово-криміналістичних експертизах в різних аспектах цього питання займалися Л.С. Ароцкер, О.Ф. Аубакиров, Р.С. Белкин, А.І. Вінберг, Г.О. Густов, А.В. Дулов, О.О. Ейсман, В.Я. Колдін, В.О. Коновалова, В.В. Куванов, О.О. Леві, В.К. Лисиченко, М.С. Польовий, М.В. Салтєвський, С.І. Тихенка, М.М. Хлинцов, Я.Г. Ципарського, С.А. Шейфера, Н.О. Якубович та інші науковці. У роботах цих та деяких інших вчених розглядалися актуальні для свого часу питання, а саме визначення сутності моделювання, досліджувалися специфічні особливості використання окремих його видів, визначалися правові умови реалізації цього методу в кримінальному судочинстві.

Однак, незважаючи на те, що питання про використання моделювання у сфері кримінального судочинства стали предметом обговорення на сторінках криміналістичної літератури [2,3,4], багато теоретичних проблем моделювання не освітлені і до теперішнього часу. Так, наприклад, як справедливо помітив І.М. Лузгін, навіть сам термін «криміналістичне моделювання» не завоював загального визнання [4].

Узагалі, моделюванню як методу наукового пізнання присвячений цілий ряд філософських досліджень [3,4], в яких проаналізована його еволюція, розглянуті логічні, ґносеологічні й окремо-наукові аспекти.

Отже, з посиленням інтересу вчених до проблем використання моделювання, в криміналістиці стала складатися парадоксальна ситуація: поняття моделі і моделювання залишаються розпливчастими, а критерії застосування цього методу невизначеними. Метод моделювання при такому використанні став настільки універсальним, що став виступати ледве не єдиним засобом пізнання під час розслідування злочинів.

Тому, на наш погляд, важливо чітко визначити, що конкретно варто розуміти під моделлю та моделюванням, коли і для чого виникає необхідність в застосуванні цього методу в криміналістиці та судово-криміналістичних експертизах.

При визначенні сутності моделювання, на наш погляд, необхідно виходити з наступних положень:

а) не слід переоцінювати роль моделювання, не варто зводити його до пізнання, оскільки це лише один із загальнонаукових методів пізнання;

б) будь-яке уявлення криміналіста, судового експерта або будь-якого іншого суб'єкта моделювання далеко не завжди є ідеальною моделлю: у моделюванні головне – це процес дослідження, процес опосередкованого отримання нового знання;

в) цей метод ефективно може бути використаний у експертній практиці для вирішення цілого ряду найрізноманітніших спеціально-криміналістичних та експертних завдань.

Таким чином, сутністю методу моделювання полягає в заміщенні об'єкта пізнання моделлю, тобто таким об'єктом, який частково або повністю заміщує об'єкт-оригінал та в зв'язку з чим він повинен мати властивості об'єкту-оригіналу в межах застосування методу.

Література:

1. Сыров А.П. О возможности сетевого планирования в расследовании преступлений // Правовая кибернетика. – М., 1970. – С. 198-205;
2. Типовые модели и алгоритмы криминалистического исследования / Под ред. В.Я. Колдина. – М., 1989. – 79 с.;
3. Компьютерные технологии в юридической деятельности / Под ред. Н.С. Полевого, В.В. Крылова. – М., 1994. – 85 с.;
4. Лузгин И.М. Моделирование при расследовании преступлений. – М. : Юрид. лит-ра, 1981. – 152 с.